

ХЮВИК СРЕЩУ ФРАНЦИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 24 април 1990

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: чл. 8;50

КЛЮЧОВИ ДУМИ И ИЗРАЗИ: тайна на кореспонденцията/ личен живот/ посегателство/ предписано от закона/ справедливо удовлетворение

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА:

Klass and Others, 8 September 1978, Series A no 28; Malone, 2 August 1984, Series A no 82; Sunday Times, 26 April 1979, Series A no 30; Dudgeon, 22 October 1981, Series A no 45; Chappell, 30 March 1989, Series A no 152; Eriksson, 22 June 1989, Series A no 156; De Wilde, Ooms and Versyp, 18 June 1971, Series A no 12; Moeller and Others, 24 May 1988, Series A no 133; Salabiaku, 7 October 1988, Series A no 141; Markt Intern Verlag GmbH and Klaus Beermann, 20 November 1989, Series A no 165; Silver and Others, 25 March 1983, Series A no 61; Johnston and Others, 18 December 1986, Series A no 112; Kostovski, 20 November 1989, Series A no 166.

По делото Хювик, Европейският съд за правата на човека, заседаващ в съответствие с чл. 43 на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") и релевантните разпоредби от Правилника на Съда, заседаващ като отделение, състоящо се от следните съдии: Р. Рюсдал - председател, Д. Биншидлер-Робер, Ф. Мачер, Л.-Е. Петити, Б. Уолш, сър Винсент Еванс и също така М.-А. Ейсен - секретар и Х. Петцолд - заместник-секретар, след проведени обсъждания в закрито заседание на 26 октомври 1989 г. и 27 март 1990 г., се произнесе със следното решение, прието на последната от споменатите дати:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е отнесено до Съда от Европейската комисия по правата на човека ("Комисията") на 16 март 1989 г., в рамките на тримесечния срок, предвиден в чл. 32 ал. 1 и чл. 47 на Конвенцията. То е образувано по жалба (N. 11105/84) срещу Република Франция, депозирана при Комисията, в съответствие с чл. 25 от двама граждани на тази държава, г-н Жак Хювик и съпругата му г-жа Жанин Хювик-Силвестр, на 9 Август 1984 г.

Искането на Комисията се основава на чл. 44 и чл. 48 и на декларацията, с която Франция признава задължителната юрисдикция на Съда (чл. 46). Предметът на искането е да се получи решение относно това дали фактите по делото доказват неизпълнение от страна на държавата-ответник на задължението по Чл. 8.

2-6. *[Делото е отнесено до Съда от Европейската комисия по правата на човека на 16 март 1989 г. Жалбоподателите заявиха, че желаят да участват в производството и определиха адвокат, който да ги представлява. Председателят на Съда реши, че в интерес на правилното администриране на правораздаването ще се формира отделение, за да разгледа както настоящото дело, така и делото "Круслин". Параграфи 4-6 описват процедурата, използвана за назначаване на състава, съдържат списък с имената на съдиите и дават информация относно датата, на която се е получил правителственият отговор. Изброени са имената на лицата, които са се явили пред Съда от страна на правителството и от страна на Комисията.]*

ФАКТИТЕ

I. Обстоятелства по делото

7. Г-н Жак Хювик и съпругата му Жанин, по рождение Силвестр, понастоящем живеят в Гродю-Руа. Преди да се пенсионира, г-н Хювик с помощта на съпругата си е управлявал предприятие за продажба на едро на плодове и зеленчуци във Варен-сюр-Аманс и Монтини-ле-Руа (От-Марн).

8. На 20 декември 1973 г. Директорът на данъчната служба на От-Марн подал оплакване срещу молителя [...], обвинявайки го в избягване плащането на данъци, неводене на счетоводство и фалшиво счетоводство.

Съдебно разследване е започнато на 26 декември [...].

Домът на г-н и г-жа Хювик бил претърсен, както и търговските им обекти, вследствие на разрешение за обиск, издадено на 14 март 1974 от съдия-следователя. Последният на 4 април е издал и заповед до жандармерията на Лангре (От-Марн) с изискването да се подслушват и записват всички телефонни разговори, както делови, така и лични на г-н и г-жа Хювик на този и следващия ден. Подслушването на телефона се провело от около 8.00 ч. на 4 април 1974 г. до полунощ на 5 април; на 6 април заместник-командващият жандармерийската част в Лангре направил "обобщителен доклад" за подслушването, с който в последствие били запознати и молителите.

9. Г-н Хювик бил обвинен в избягване плащането на данъци, подправяне на лични и служебни документи, неправилно водене на счетоводство, подстрекаване към и активно подпомагане на злоупотреби с дружествена собственост и получаване на средства от злоупотреби с дружествена собственост, и на 9 април се явил пред съдия-следователя, който го задържал под арест; той бил освободен на 11 юни 1974 г.

Г-жа Хювик, [...] била обвинена на 13 май 1976 г. в подстрекаване към и активно подпомагане на избягване плащането на данъци и подправяне на служебни документи.

10. *[На 23 декември 1976 г. съдия-следователят ги пратил на съд [...]. Едно от възраженията за незаконност, повдигнато като предварителен въпрос, се отнасяло до подслушването на телефона. Съдът го отхвърлил, заявявайки:]*

"Този метод за разследване [телефонното подслушване], дори и ако трябва да се прилага само по изключение, е в рамките на правомощията на съдия-следователя като част от събирането на информация по време на разследването; не бе доказано нарушаване правата на защитата, особено като се има предвид, че в настоящото дело резултатите от подслушването не бяха използвани и не послужиха като основа за съдебното преследване[...]"

[...] г-н Хювик бил осъден за подстрекаване към и активно подпомагане на измама на осем месеца затвор, шест от които условни, а г-жа Хювик на два месеца условно.

11. Обвиняемите, гражданската страна в процеса, която търси обезщетение, и обвинението обжалвали пред Дижонския апелативен съд.

[Възражението за недействителност, повдигнато от защитата, било отхвърлено от този съд. Относно оспорването на телефонното подслушване, Апелативният съд възпроизвел аргументите на първата инстанция и допълнил, че операцията е траяла само 28 часа и е била проведена на базата на пълномощията на съдия-следователят и под негово наблюдение, без заблуждаване и подвеждане. В допълнение Апелативният съд заявил, че чл. 81 от Наказателно-процесуалния кодекс оправомощава съдията-следовател да предприеме всички мерки, които той смята за необходими за установяване на истината. В същото време Дижонският апелативен съд потвърдил обжалваното решение относно обявяването на обвиняемите за виновни, но увеличил присъдите, произнесени от първата инстанция, като осъдил молителя на две години затвор, 22 месеца от които условно, и глоба от 10 000 френски франка, а съпругата му на 6 месеца условно.]

12. Жалбоподателите обжалвали пред Касационния съд на основание общите принципи на правото. По първото основание за обжалване, решението на Апелативния съд бива критикувано за това, че пропуска да отмени заповедта на съдия-следователя от 4 април 1974 г.

[Защитата твърди, че: първо, Наказателно-процесуалния кодекс регламентира единствено претърсванията, конфискациите на собственост и отнемането на доказателства от свидетели и не предоставя на съдиите-следователи правото да подслушват телефоните на когото и да било - независимо дали е лице, обвинено в престъпно деяние, трета страна или свидетел. Второ, лицето, срещу което прокурорът е изисквал започването на разследване, е страна в производството и трябва съответно да се счита за лице, обвинено в престъпно деяние. Поради това такова лице, преди да даде изявления на съдия-следователя, трябва да бъде информирано за обвиненията срещу него, за правото му да не прави изявления и за

правото му на адвокатска помощ; съдия-следователят съответно не може, без в същото време да нарушава правото на защита, да записва телефонните разговори на такова лице без неговото знание. В заключение, тъй като същественото тук е незаконността, която е абсолютна от гледна точка на държавната политика - незаконното подслушване на телефони е престъпно деяние - от незначителна важност е това, че записаните разговори не са използвани за основа на съдебното преследване.

Наказателното отделение на Касационния съд отхвърлило обжалването на 24 април 1984 г.]

II. Релевантни закони и прецедентно право

13. Френското наказателно право приема принципа, че всякакъв вид доказателства са допустими: „освен ако закон предписва друго, всякакъв вид доказателство е допустимо за доказване на наказателно обвинение [...]“ (чл. 427 от Наказателно-процесуалния кодекс).

Не съществува законова разпоредба, която изрично да оправомощава съдиите-следователи да извършват или да разпореждат подслушването на телефони, както и да извършват или разпореждат провеждането на други мероприятия, които все пак са във всеобща употреба, като: правене на снимки, сваляне на отпечатьци, следене, наблюдение, реквизиция, очни ставки на свидетели и пресъздаване на престъпни деяния. От друга страна, Наказателно-процесуалният кодекс изрично ги оправомощава да предприемат редица други мерки, детайлно регламентирани, като: задържане преди процеса, конфискация на собственост и претърсвания.

14. Във връзка със стария Наказателно-процесуален кодекс, Касационният съд бе осъдил използването на телефонно подслушване от съдиите-следователи или поне в случаите, които той считал, че разкриват, от страна на съдията или полицията, липса на „честност“, несъответстваща на правилата на наказателната процедура и на основните гаранции за правата на защитата. [...]. Някои първоинстанционни и апелативни съдилища [...] проявиха относителна готовност да приемат, че подобно телефонно подслушване е законно, ако няма „подбuditелство към извършване на престъпление“ или „провокация“ [...].

15. [Чл. 81 от Наказателно-процесуалния кодекс гласи, че съдия-следователят ще предприеме, в съответствие със закона, всички похвати на разследване, които той счита за необходими за установяване на истината. Ако той сам не може да ги предприеме, може да издаде заповеди до висшестоящи полицейски офицери (офицери от съдебната полиция). Съдия-следователят трябва да провери информацията, събрана по този начин.

Чл. 151 от Наказателно-Процесуалния Кодекс установява възможността съдия-следователят да издаде заповед, изисквайки който и да е съдия от неговия съд, районен съдия в рамките на териториалната подсъдност на такъв съд, висшестоящи полицейски офицери (офицери от съдебната полиция) с правомощия в рамките на териториалната подсъдност или съдия-следовател да предприеме каквито и да било похвати на разследване, които той счита за необходими по места, които попадат под съответните им юрисдикции. Заповедта може да възлага единствено похвати на разследване, пряко свързани със съдебното преследване на престъплението, за което се отнася производството, и трябва да посочва характера на престъплението, да има дата, да е подписана от и да носи печата на издаващия я съдия.

Чл. 152 от гореспоменатия кодекс предписва, че съдиите или висшестоящите полицейски служители, действащи по заповед, упражняват в рамките на заповедта всички правомощия на съдия-следователя.]

16. Със закон от 17 юли 1970 г. към Гражданския кодекс се добавя чл. 9, гарантиращ на всеки „правото на уважение на личния му живот“. С него също бе създаден в Наказателния кодекс Чл. 368, съгласно който:

“Който виновно се намесва в личния живот на други:

1. Чрез подслушване, записване или излъчване чрез каквото и да е средство на думи изречени от лице на непублично място, без съгласието на това лице;
2. [...] се наказва с лишаване от свобода за срок не по-кратък от два месеца и не по-дълъг от

една година и глоба [...] или само с едно от тези две наказания.

[По време на предварителната работа са се търсили "определени гаранции", че приемането на този закон "няма да лиши съдиите-следователи от възможността да издават в рамките на закона заповеди за телефонни подслушвания, разбира се, без да използват каквато и да е форма на подбуда и в съответствие с всички правни процедури". Отговорът на министъра на правосъдието бе, че "[...] в никакъв случай не става въпрос за намеса в правомощията на разследващите съдии, които имат правото [...] да заповядат подслушването". Малко по-късно той добавя: "Когато длъжностно лице подслушва телефон, то го извършва законно само ако има заповед от съдебен орган или действа по инструкции на министър." Вследствие на това, двете камари на парламента приемат закона, без да го променят в тази му част.]

17. Чл. 41 на Пощенския и Телекомуникационния кодекс гласи, че всеки държавен служител или всеки друг упълномощен да подпомага изпълнението на сходни длъжностни задължения, който наруши тайната на кореспонденцията, доверена при телекомуникационните услуги, се наказва в съответствие с чл. 187 от Наказателния кодекс - с глоба, лишаване от свобода и временно лишаване от право да заема държавна длъжност или служба. Чл. 42 гласи, че всеки, който, без разрешението на изпращача или на получателя, разгласи, публикува или използва съдържанието на предадена чрез радиовълни или по телефона кореспонденция, се наказва съобразно чл. 378 от Наказателния кодекс (относно служебната тайна) с - глоба или лишаване от свобода [...]
18. [Решенията на френските съдилища, които бяха цитирани пред Европейския съд или такива, с които съдът се е осведомил чрез свои средства, могат да се обобщят както следва:
 - (а) Чл. 81 и чл. 85 от Наказателно-процесуалния кодекс оправомощават съдиите-следователи - и то само тях, тъй като се отнася до съдебни разследвания, - да извършват телефонни подслушвания или, което по-често се случва в практиката, да издават заповед в този смисъл на висшестоящ полицейски офицер. Телефонното подслушване е "похват на разследването", който понякога може да бъде "полезен за установяване на истината". То е сходно на конфискуването на писма или телеграми и също така не нарушава разпоредбите на Чл. 368 от Наказателния кодекс, като имаме предвид историята на законотворчеството и на принципа, че всички доказателства са допустими.
 - (б) Съдия-следователят може да издаде подобна заповед само "когато се предполага, че е извършено определено престъпление, което е предизвикало започване на разследването", за чието водене той отговаря, а не по отношение на цяла категория престъпления "за всеки случай"; това става ясно не само от чл. 81 и чл. 151, ал.2 и ал. 3 на Наказателно-процесуалния кодекс, но и "от общите принципи на наказателното производство". Френските съдилища изглежда никога не са се произнасяли, че телефонното подслушване е законно само когато престъпленията, които се разследват, са сериозни или ако съдия-следователят е определил максималната му продължителност.
 - (в) "В рамките на заповедта", която му е издадена - ако е необходимо и по факс, - висшестоящият полицейски офицер упражнява "всички правомощия на съдия-следователя". Той ги упражнява под контрола на съдия-следователя, който е задължен да "провери събраната информация". Явно заповедта понякога е под формата на общо делегиране на правомощия, включително - без изрично да е упоменато - правото да подслушват телефони.
 - (г) В никакъв случай полицейски офицер няма право по собствена инициатива да подслушва телефони без заповед, например по време на предварително разследване, предхождащо започването на съдебно разследване.
 - (д) Телефонните подслушвания не трябва да са съпроводени от "заблуждаване или подвеждане", а ако са, информацията, събрана по този начин, трябва или да бъде изтрита, или да се отстрани от преписката.
 - (е) Телефонното подслушване също така трябва да бъде извършвано "по начин, който не излага на опасност упражняването на правата на защитата. По-конкретно

конфиденциалността на взаимоотношенията между заподозрения или обвинения и неговия адвокат трябва да се уважават, както и в по-общ смисъл задължението на адвоката за професионална конфиденциалност дотолкова, доколкото той действа само в качеството си на такъв.

- (ж) Предвид тази забележка, може да бъде разрешено подслушването на телефонни разговори до или от обвиняем или просто заподозрян, или дори трета страна, като например свидетел, за който има основание да се счита, че разполага с информация относно извършителите или обстоятелствата около престъплението.
 - (з) Уличен телефон може да се подслушва по същия начин, както и частен абонат, независимо дали се отклонява електроенергия към подслушвателната станция.
 - (и) Висшестоящ полицейски офицер контролира магнетофонните или касетофонните записи на разговорите и тяхното записване, когато той самият не извършва тези операции; когато се стигне до избирането на пасажи за представяне "за изследване от съда", той решава "кои думи могат да предизвикат подвеждането на говорещия под наказателно производство". Той изпълнява тези задължения "на своя собствена отговорност и под контрола на съдия-следователя".
 - (й-к) Оригиналните касети са "веществени доказателства", а не документи на разследването, но имат тежестта само на косвени доказателства; тяхното съдържание се възпроизвежда в доклади, за да им се даде материална форма, чрез която да бъдат изследвани. Ако при възпроизвеждането възникнат проблеми с превода на френски, чл. 156 и следващите от Наказателно-процесуалния кодекс, които регламентират показанията на вещи лица, не се отнасят до назначаването и работата на преводача.
 - (л) Не съществува законова разпоредба, забраняваща включването в преписка по наказателно дело на доказателства от други производства като касетки или доклади, съдържащи записи на разговори, ако те могат да "помогнат на съдиите и да съдействат за установяване на истината", стига такива доказателства да се представят в състезателно производство.
 - (м) Защитата трябва да има възможност да изследва докладите, съдържащи възпроизведените разговори, да изслуша оригиналните касетофонни записи, да направи възражения за достоверността им по време на съдебното разследване и последващия съдебен процес и да изиска извършването на каквото и да било допълнително разследване, като например получаване заключението на вещо лице, относно съдържанието им или обстоятелствата, при които те са направени.
 - (н) Както съдия-следователят контролира висшестоящия полицейски офицер, така той самият е под контрола на отдел "Обвинения", към който той, както и всеки прокурор, може да се обърне в съответствие с чл. 171 от Наказателно-процесуалния кодекс. Може да се наложи първоинстанционните и апелативните съдилища и касационния съд да разглеждат възражения или основания за обжалване, в зависимост от случая, най-често от обвиняеми, но също така понякога и от обвинението, основаващи се на неспазването на по-горе обобщените изисквания или на други правила, които въпросните страни считат за приложими. Подобно неспазване обаче не води автоматично до недействителност на процедурата, нито до това да се приеме, че Апелативният съд е сгрешил, като не ги е разгледал по собствена инициатива; те влияят единствено върху правата на защитата.
- 19-20. Когато страните се позовават на чл. 8 от Конвенцията в подкрепа на техните оплаквания от телефонно подслушване - и се позовават на прецедентно право на Европейския съд за правата на човека - френските съдилища приемат, че само телефонни подслушвания, извършени без заповед, по време на полицейско разследване, или при неясни обстоятелства, или при нарушаване правото на защитата, са в противоречие с чл. 8, ал. 2 ("в съответствие със закона") или с вътрешното законодателство в тесен смисъл. Във всички останали случаи съдилищата или не са установили закононарушение, или са отхвърлили жалбата като неоснователна по различни причини. Академичното мнение е разделено относно съвместимостта на телефонните подслушвания, извършвани във Франция, с действащите в страната национални и международни нормативни

уредби. Въпреки това изглежда има единодушно мнение, че е необходимо парламентът да се опита да разреши проблема.]

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

21. Жалбоподателите се обърнали към Комисията на 9 август 1984 г. (Жалба N. 11105/84). Г-н Хювик се позовава на чл. 6, ал. 1 на Конвенцията, оплаквайки се от отказа на разследващия съдия да удовлетвори молбата му за получаване на заключение по технически и финансови въпроси от вещо лице; той приписва този отказ на доказателства, неправомерно взети от свидетел. Той и съпругата му се оплакват също от забавянето на тяхното обвиняване, съгласно чл. 6, ал. 3, б. "а". В заключение двамата твърдят, че телефонното подслушване, извършено на 4 и 5 април 1974 г., противоречи на чл. 8.
22. На 15 октомври 1987 г. Комисията определя първото оплакване за недопустимо поради грешно основание (чл. 27, ал. 2), а второто оплакване за недопустимо поради неизчерпване на националните процедури (чл. 26 и 27, ал. 3). Третото и последно оплакване, от друга страна, е определено за допустимо на 6 юли 1988 г..
- В доклада си от 14 декември 1988 (съставен в съответствие с чл. 31) Комисията с десет на два гласа изразява мнението, че е бил нарушен чл. 8. [...]

ОКОНЧАТЕЛНИ СТАНОВИЩА ПРЕД СЪДА

23. По време на заседанието от Съда се изиска:
- (а) от пълномощника на правителството да "потвърди в настоящото дело, че не са налице действия, доказващи нарушаване на чл. 8 от Конвенцията"; и
 - (б) от представителя на Комисията да "приеме, че е имало нарушаване на Чл. 8".

ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

I. ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА Чл. 8

24. Г-н и г-жа Хювик твърдят, че в настоящия случай има нарушение на чл. 8, който гласи:
- "1. Всеки има право да му се уважава личния и семейния живот, неговия дом и кореспонденция.
2. Не трябва да съществува никаква намеса от страна на държавен орган в упражняването на това право, освен ако тя е правомерна, и както е необходимо в демократичните общества, е предизвикана -- с оглед интересите на националната сигурност, обществения ред или икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за опазване на здравето и морала или за защита на правата и свободите на други."
25. Телефонното подслушване, предмет на оплакването, без съмнение представлява "намеса от страна на държавен орган" в упражняването на правото на жалбоподателите на уважение към тяхната "кореспонденция" и техния "личен живот" (виж решенията по делата "Клас и Други" и "Малоун"). Правителството не оспорва това.
- Подобна намеса противоречи на чл. 8, освен ако е "в съответствие със закона", преследва една или повече от законните цели, за които се споменава в ал. 2, и също така "е необходимо в демократичното общество", за да бъдат постигнати те.

A. "В съответствие със закона"

26. Изразът "в съответствие със закона", съгласно смисъла му в чл. 8, ал. 2, основно изисква оспорваният похват да се основава по някакъв начин на вътрешното право; той също се отнася и до качеството на правото под въпрос, изисквайки то да бъде достъпно до въпросното лице, което трябва да има възможността да предвиди последствията му за себе си, и да съответства на правото.

1. Съществува ли нормативна база във френското право

27. Въпросът дали първото условие е изпълнено в настоящия случай бе предмет на спор пред Комисията и Съда.
- Жалбоподателите казват, че не е. Те твърдят, че няма закон във Франция, който да

регламентира материята. Франция е държава на писано право, прецедентното право е източник единствено на правото като общо понятие (droit), а не правото в смисъл на закон (loi). Освен това съдилищата са оставили въпроса за телефонните подслушвания на частни абонати на свободната преценка на съдиите-следователи.

Съгласно изложението на правителството, не съществува противоречие между чл. 368 от Наказателния кодекс и чл. 81 от Наказателно-процесуалния кодекс, поне не ако се има предвид последователността в нормотворчеството на първия (виж параграф 16 по-горе). Твърди се, че Наказателно-процесуалният кодекс не дава изчерпателен списък на похватите на разследване на разположение на разследващите съдии, похвати толкова често срещани, като правене на снимки, снемане на отпечатьци, следене, наблюдение, реквизиция, очни ставки на свидетели и следствени експерименти, също не са споменати (виж параграф 13 по-горе). Разпоредбите, прибавени към чл. 81 от чл. 151 и 152, бяха допълнени в националното прецедентно право (виж параграфи 15 и 18-19 по-горе). Под "право", по смисъла на чл. 8 ал. 2 от Конвенцията, се има предвид действащото право в дадената правна система, в този случай комбинация от писано право - основно Членове 81, 151 и 152 от Наказателно-процесуалния кодекс - и прецедентно право, което го тълкува.

Представителят на Комисията смята, че относно континенталните държави, включително и Франция, само изрично приетите нормативни актове - независимо дали това приемане е извършено от Парламента - могат да се определят като "право" по смисъла на Чл. 8 ал. 2 от Конвенцията. Вярно е, че Съдът е приемал, че "думата "право" в израза "предписано от правото" включва не само писано, но и неписано право" (виж решенията по делата "Сънди таймс", "Дъджън" и "Чапъл"), но в тези случаи представителят твърдеше, че Съдът е имал предвид единствено системата, основаваща се предимно на прецедентното право. Тази система обаче значително се различава от френската система. В последната прецедентното право е несъмнено важен източник на правото, но второстепенен, докато под "право" Конвенцията има предвид първичния източник.

28. Както правителството и представителят, така и Съдът основно подчертава, че тълкуването и прилагането на националното право е от компетенциите на националната власт и по-специално на съдилищата (виж решенията по делата "Малоун" и "Ериксън"). Поради това Съдът няма възможност да изрази мнение, различно от тяхното по въпроса дали телефонно подслушване, заповядано от съдиите-следователи, е в съответствие с чл. 368 от Наказателния кодекс. Вече много години съдилищата, и по специално Касационният съд, са разглеждали чл. 81, 151 и 152 от Наказателно-процесуалния кодекс като осигуряващи нормативна основа за телефонни подслушвания, извършени от висшестоящи полицейски офицери (офицери от съдебната полиция), действащи по заповед, издадена от съдия-следовател.

[[...]] По отношение на ал. 2 на чл. 8 от Конвенцията и други подобни разпоредби, Съдът винаги е приемал понятието "право" в неговия реален, а не формален смисъл; то е включвало и подзаконови актове (виж решенията по делата "Де Уайлд", "Оомс" и "Версип") и неписано право. Без съмнение решенията по делата "Съндей таймс", "Даджън" и "Чапъл" се отнасят до Обединеното кралство, но би било грешно да се преувеличава разликата между държавите на прецедентното право и континенталните държави, както правителството правилно подчертава. Писаното право, разбира се, е от особена важност и в държавите на прецедентното право. От друга страна, прецедентното право има традиционно важна роля в континенталните държави, дотолкова, че цели области на действащото право са до голяма степен резултат от решения на съдилищата. Съдът определено е вземал предвид прецедентното право на такива държави в повече от един случай (виж решенията по делата "Милър и Други", "Салабиак" и "Маркт Интерн Верлаг ООД и Клаус Беерман"). Ако се пренебрегне прецедентното право, Съдът би подкопал правните системи на континенталните държави почти толкова, колкото решението по делото "Сънди таймс" би "подкопало самата основа" на правната система на Обединеното кралство, ако прецедентното право бе изключено от понятието "право". В отрасъл, регулиран от писаното право, понятието "право" е действащият нормативен акт, както се тълкува от компетентните съдилища с оглед на, ако е необходимо, нови практически

усъвършенствания.

В заключение намесата, срещу която има оплакване, има нормативна основа във френското право.

2. "Качество на правото"

29. Второто изискване, което произтича от израза "в съответствие със закона" - достъпът до правото - не предизвиква никакъв проблем в настоящия случай.

Същото не важи за третото изискване относно възможността правото да се "предвиди" по отношение на смисъла и характера на приложимите похвати. Както Съдът подчертава в решението от 2 август 1984 г. по делото "Малоун", чл. 8 ал. 2 на Конвенцията "не само препраща към вътрешното право, но също се отнася към качеството на правото, като изисква то да се съобразява с общите принципи на правото. Този член "съответно предвижда [...], че трябва да съществува възможност за правна защита във вътрешното право срещу произволна намеса от държавни органи в правата, защитени от ал. 1 [...]. Особено в случаите, където правомощията на изпълнителната власт се упражняват тайно, опасността от произволи е очевидна [...]. Несъмнено [...], изискванията на Конвенцията, и по-специално относно възможността да се предвижда, не могат да бъдат абсолютно еднакви в специалния контекст на прихващането на комуникации за целите на полицейски разследвания "или съдебни разследвания" такива, каквито са те там, където обект на съответното право е въвеждане на ограничения в поведението на лицата. По-конкретно изискването за предвиждане не може да означава, че едно лице трябва да има възможността да предвиди кога властите има вероятност да прихванат комуникациите му, за да може да промени поведението си подобаващо. Въпреки това законът трябва да е достатъчно ясен в неговите понятия, за да дава на гражданите правилна представа относно обстоятелствата и условията, при които държавните органи са овластени да прибягнат до тази тайна и потенциално опасна намеса в правото да се уважава личния живот и кореспонденция.

[...] В решението от 25 март 1983 г. по делото "Силвър и Други" Съдът определи, че "право, което предоставя свободна преценка, трябва да определя ограниченията на тази преценка" на подробните процедури и условия, които трябва да се спазват, не е задължително да се съдържат в правила на материалното право. Степента на точност на 'правото' в тази връзка зависи от конкретно разглеждания предмет [...] Тъй като прилагането в практиката на похвати на тайно следене на комуникации не подлежи на проверка от въпросните лица или от обществото като цяло, би било противно на общите принципи на правото предоставената правна възможност за самостоятелна преценка от страна на изпълнителната власт " - или на съдия - " да представлява предоставянето на неограничени права. Съответно правото трябва да определя достатъчно ясно рамките на такава свободна преценка, предоставена на компетентните органи, и начина на нейното упражняване [...], за да предоставя на лицата адекватна защита от произволна намеса."

30. Правителството изразява становището, че съдът трябва да внимава да не направи общо заключение дали като цяло френското законодателство съответства на Конвенцията и да не излиза с решение, основано на политиката на нормотворчество. Поради това то твърдеше, че Съдът не трябва да разглежда въпроси, ирелевантни към случая на г-н и г-жа Хювик, като например факта, че не съществува изискване да се информира лице, чийто телефон е бил подслушван, след като това е приключило, и не са предприети процесуални действия срещу него. Подобни въпроси всъщност са свързани с условията за "необходимост в демократичните общества", изпълнението на което трябва да се разглежда във всеки отделен случай с оглед конкретните обстоятелства.

31. Съдът не бе убеден с този аргумент. Тъй като трябва да определи дали намесата, предмет на оплакването, е "в съответствие с правото", неизбежно се изисква да се сравни релевантното френско "право", действащо по това време, с изискванията на основните принципи на правото. Такъв преглед със сигурност предполага определена степен на абстракция. Въпреки това той разглежда "качеството" на националното право, приложимо в конкретния случай на г-н и г-жа Хювик.

32. Подслушването и другите форми на засичане на телефонни разговори представляват

сериозна намеса в личния живот и кореспонденцията и съответно се изисква да се основават на "право", което е особено ясно. Необходимо е да съществуват ясни и подробни правила по този предмет, особено като се има предвид, че технологията, с която се разполага, постоянно се усъвършенства.

Пред Комисията и под малко по-различна форма и пред Съда, правителството изрежда 17 гаранции, които то твърди, че са залегнали във френското право (droit). Те се отнасят или до провеждането на телефонни подслушвания, или до използването на резултатите от тях, или до начините на отстраняване на недостатъци и се твърди, че молителите не са били лишени от нито едно от тях.

33. Съдът по никакъв начин не омаловажава значимостта на някои от гаранциите и по-конкретно: изискването за решение от страна на съдия-следователя, който е независим съдебен орган; контрола на последния върху висшестоящите полицейски офицери и възможността за контрол на самия съдия от обвинителното отделение (chambre d'accusation) на Апелативния съд, от първоинстанционните и апелативните съдилища и, ако е необходимо, от Касационния съд; изключването на каквото и да било "заблуждаване" или "подвеждане", представляващо не само използването на телефонно подслушване, но и на реални трикове, капани или провокации; и задължението за уважаване конфиденциалността на взаимоотношенията между заподозрения или обвиняемия и неговия адвокат.

От друга страна, трябва да се отбележи, че само някои от тези гаранции са изрично предвидени в чл. 81, 151 и 152 на Наказателно-процесуалния кодекс. Други са залегнали в отделни решения, произнесени през годините, като практически всички те са след засичането, от което жалбоподателите се оплакват (април 1974). Някои дори все още не са изрично залегнали в прецедентното право, поне съобразно информацията, събрана от Съда; правителството изглежда ги извежда или от общи нормативни актове или принципи, или от аналогични тълкувания на нормативни разпоредби - или съдебни решения - отнасящи се до похвати на разследване, различни от телефонното подслушване, и по-конкретно претърсвания и конфискации на собственост. Въпреки че това е логично, подобна "екстраполация" не предоставя достатъчна правна стабилност в настоящия контекст.

34. Преди всичко системата в момента не предоставя адекватни гаранции срещу различни възможни злоупотреби. Например категориите лица, чиито телефони могат до бъдат подслушвани на базата на съдебна заповед, и характерът на престъпленията, които могат да доведат до такава заповед, никъде не са определени. Не съществува задължение съдиите да определят краен срок за преустановяване на телефонно подслушване. Също така не е определена процедурата за съставяне на обобщителните доклади от засечени телефонни разговори; предпазните мерки, които трябва да се предприемат, за да се предоставят непокътнати и в цялост записите, за възможна проверка от съдията (който надали може на момента да провери броя и продължителността на оригиналните касетки) и от защитата; и условията, при които записите е възможно или трябва да бъдат изтрети или касетките да бъдат унищожени, и по-конкретно, когато обвиняемият е бил освободен от съдия-следователя или оправдан от Съда. Информацията, предоставена от правителството по тези въпроси, в най-добрия случай доказва съществуването на определена практика, но практика без необходимия регулативен контрол при липсата на писано или прецедентно право.

35. Накратко френското право, както писано, така и неписано, не посочва достатъчно ясно обхвата и начина на упражняване на съответната свободна преценка, предоставена на държавните органи. Това важи в по-голяма степен за конкретния отрязък от време, така че г-н и г-жа Хювик не са разполагали с минималната степен на защита, на която гражданите имат право, съобразно общите принципи на правото в демократичните общества (виж решението по делото "Малоун"). В интерес на истината от това те не са претърпели вреда, или то тя е била незначителна, тъй като резултатите от оспорваното телефонно подслушване не "послужиха за основа на обвинението" (виж параграфи 10-12 по-горе), но Съдът последователно е твърдял, че е възможно нарушение дори и при липса на вреда; последното е релевантно само по отношение на прилагането на чл. 50 (виж между другото решението по делото "Джонстън и други").

Поради това е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Б. Цел на намесата и необходимост от нея

36. Като има предвид горното заключение Съдът, както и Комисията (виж параграф 67 от доклада) в този случай не счита за необходимо да анализира спазването на другите изисквания на ал. 2 на чл. 8.

II. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА Чл. 50

37. Съобразно Чл. 50,

“Ако Съдът установи, че решение или мярка, предприета от правораздавателните органи или други органи на договаряща страна, е в цялост или частност в противоречие със задълженията, произтичащи от [...] Конвенцията, и ако вътрешното право на въпросната страна разрешава само частично обезщетение за последиците от това решение или мярка, решението на Съда ще предостави, ако е необходимо, справедливо обезщетение на засегнатата страна.

В писмените становища от февруари и септември 1988 г., жалбоподателите искат от Комисията да “им присъди справедливо обезщетение”, но пред Съда те не търсят нито обезщетение, нито възстановяване на понесените разходи и такси.

38. Тъй като това не са въпроси, които Съдът трябва да разгледа по собствено усмотрение (виж като най-скорошно основание решението по делото “Костовски”), намира, че в този случай не е необходимо да се приложи чл. 50.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. Реши, че е налице нарушение на Чл. 8;

2. Реши, че не е необходимо да се приложи Чл. 50

Съставен на английски и френски и произнесен в открито заседание в Двореца на правата на човека, Страсбург, на 24 април 1990 г..